

DIVERSIFICATION OF AGRICULTURAL HOUSEHOLDS' INCOMES AT THE
ŠKOFJELOŠKA'S HILLY AND MOUNTAINOUS AREAS
DIVERZIFIKACIJA DOHODKOV KMEČKIH GOSPODINJSTEV NA ŠKOFJELOŠKEM
HRIBOVITEM OBMOČJU

Kristina KNIFIC¹, Štefan BOJNEC²

¹Trebija 53, 4224 Gorenja vas, knific.kristina@siol.net

²Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper, Cankarjeva 5, 6104 Koper, stefan.bojnec@fm-kp.si, stefan.bojnec@siol.net

ABSTRACT

This paper analyses structural changes in agriculture in the Škofja Loka's region in Slovenia based on the empirical analysis of the income diversification in the sample of agricultural households (AHs) in 2001 and 2006. The focus of the analysis is on the entire sample of AHs, by socio-economic types of AHs and by the areas with different levels of economic development and by different stages of less favoured areas for agricultural production. The numbers of households, which are professionally engaged in the farming activities, has dropped. In turn, the number of AHs, which are abandoning the farming activities, has risen. The structural changes in agriculture and AHs differ between the differently defined areas. The household's income derived from agriculture is insufficient to sustain and to survive for most of the AHs, making the household's income diversification inevitable. The development strategies of the AHs are unclear. The AHs are abandoning the farming due to uneconomical production and better employment opportunities in non-agricultural activities.

KEY WORDS: structural changes, income diversification, agricultural household, hilly region

POVZETEK

V prispevku so analizirane strukturne spremembe v kmetijstvu na škofjeloškem območju. Poudarek je na empirični analizi diverzifikacije dohodkov na vzorcu kmečkih gospodinjstev (KG) v letih 2001 in 2006. Analiza je izvedena za celotni vzorec KG, za KG po socio-ekonomskem tipu in za KG po območjih z različno razvitostjo in različnimi danostmi za kmetijsko pridelavo. Število KG s poklicnim kmetovanjem se je zmanjšalo. Število tistih KG, ki opuščajo kmetovanje, pa se je povečalo. Strukturne spremembe so med območjema različne. Dohodki iz kmetijstva večini KG ne zadoščajo za preživetje in je zato diverzifikacija dohodkov neizbežna. Strategije KG so nejasne. Kmetije opuščajo kmetovanje zaradi neekonomičnosti pridelave in boljših možnosti za zaposlitve v nekmetijskih dejavnostih.

KLJUČNE BESEDE: strukturne spremembe, diverzifikacija dohodkov, kmečko gospodinjstvo, hribovito območje

Avtorja se zahvaljujeta Tini Volk za koristne komentarje na prejšnjo verzijo prispevka.

DETAILED ABSTRACT

This paper presents structural changes in agriculture in the Škofjeloška's hilly and mountainous areas in Slovenia between the years 2001 and 2006. Agriculture plays in these areas multifunctional roles. The main thesis of the paper is that the entry of Slovenia into the European Union (EU) has affected the agricultural households' (AHs) incomes and the changes in real AHs incomes from agricultural activities, incomes from regular off-farm employment, and incomes from supplementary activities. The changes in the sources of AHs incomes are also interpreted as an indirect measure of structural changes in agriculture. The set main thesis in the paper is statistically tested by three hypotheses using the differential between the arithmetic means of the two samples, which is analysed by the statistical t-test. The null hypothesis and an alternative hypothesis for AHs incomes are tested: first, separately for total sample of AHs and by socio-economic structure of farms: pure farms, mixed farms, supplementary farms, and farms in exiting as well as for incomes of AHs by the municipalities' Škofja Loka and Gorenja vas-Poljane, respectively. Second, tested is for the sub-sample of AHs, which are engaged purely into agricultural activities, and their possible income growth from agriculture between the analysed years 2001 and 2006. And third, tested is the importance of the state supports in AHs incomes from agriculture, which have increased between the analysed years 2001 and 2006, while there are significant differences in the importance of the state supports in AHs incomes from agricultural activities by the socio-economic types of farms. Therefore, the focus of the empirical analysis is on the diversification of AHs incomes. Incomes from agriculture for most of AHs in the years 2001 and 2006 were not enough for household's survival. Most of AHs covers income needs with diversification of incomes with self-employment and regular off-farm employment, and only a smaller number of AHs allocates labour only into agricultural activities at the AHs. Higher government subsidy supports to agriculture in mountainous areas in the year 2006 caused the increase in incomes of AHs from agriculture, but on the other hand relatively high economic growth at that time provided opportunities for off-farm employment of the members of AHs. The share of the governmental budgetary support in incomes from agriculture between the years 2001 and 2006 increased and became very important source of incomes of AHs for mixed farms and farms, which are engaged in farming in the less favoured areas. The important source of incomes of AHs in the mountainous areas are regular off-farm employments, whereas for some AHs also self-employment with supplementary activities at the farm. For the self-employment and regular off-

farm employment the members of AHs are deciding due to limited incomes of AHs from agriculture that are needed for survival and due to higher incomes from non-agricultural employment. The AHs in the mountainous areas do not have developed long-term strategies, but the objectives of AHs are oriented towards preservation of a farm for the next generation and maintaining of the family tradition and life in rural areas.

1. UVOD

Pristop Slovenije k Evropski Uniji (EU) je prinesel relativno intenzivne spremembe tako v zunanjem kot tudi v notranjem okolju v kmetijstvu in na podeželju. Odprava mej, skupni trg, prevzem evra in uveljavitev skupne kmetijske politike EU (SKP) so le nekatere pomembnejše zunanje spremembe. Konkurenčnost slovenskega kmetijstva je na skupnem evropskem trgu relativno slaba [10]. V Sloveniji se skoraj 73 % kmetijskih zemljišč nahaja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetovanje, kar se odraža predvsem v manjši proizvodni sposobnosti kmetij, ožjem izboru kultur pri usmerjanju proizvodnje ter prilagoditvi tehnologij [18]. Pridelava je dražja. Kmetije na teh območjih so manj konkurenčne in manj prilagodljive. Vloga kmetijstva v prostoru je multifunkcionala, prihodki iz kmetijstva pogosto ne pokrijejo stroškov proizvodnje. Neugodna struktura in nizka produktivnost ostajata in zahtevata pomoč za ohranjanje dejavnosti [2 in 14].

Pri strukturnih spremembah kmetijstva igrajo pomembno vlogo vladne politike. Od njihovih ciljev je odvisna hitrost in smer sprememb. Kot navaja Happe [8], neposredna plačila na proizvodno enoto povzročijo strukturne spremembe, ki se pokažejo že na kratek rok predvsem v alternativnih zaposlitvah dela in kapitala kmečkih gospodarstev (KG). Posledično se opusti kmetijska dejavnost na marginalnih območjih. Za ohranitev obdelanosti teh območij so uvedena plačila na enoto površine [11]. Vendar mora vsaka politika, katere namen so ciljne spremembe, razumeti odločilne dejavnike, med katerimi so pomembne vrednote, vedenje in motivacijski dejavniki.

V tem prispevku bomo prikazali rezultate raziskave strukturnih sprememb v kmetijstvu in diverzifikacije dohodkov na primeru KG na Škofjeloškem in sicer na dveh območjih občin Škofja Loka in Gorenja vas-Poljane, ki se med seboj razlikujeta tako po gospodarski razvitosti kot tudi po naravnih danostih za kmetijsko pridelavo. Prikazali bomo tudi cilje in strategije KG. Škofjeloško območje je hribovito območje v Sloveniji, ki vključuje tudi območja z možnostmi za poljedelsko pridelavo (10 % kmetijske zemlje v uporabi, ki se nahaja

v okolici Škofje Loke), medtem ko na drugem območju prevladujejo pašniki, kmetijska dejavnost pa je zaradi naravnih danosti omejena na živinorejo.

Temeljna teza prispevka je, da je pristop Slovenije k EU vplival na dohodke KG, ki se odražajo v spremembi realnih dohodkov KG iz kmetijskih dejavnosti, dohodkov rednih zaposlitev izven kmetijstva in dohodkov dopolnilnih dejavnosti. Sprememba virov pridobivanja dohodkov KG je posredni pokazatelj strukturnih sprememb v kmetijstvu.

Dohodki KG iz kmetijskih dejavnosti večini KG ne zadoščajo za preživetje. Prvič, med letoma 2001 in 2006 obstajajo značilne razlike v realnih dohodkih KG. Drugič, realni dohodek iz kmetijstva se je med letoma 2001 in 2006 povečal pri KG, ki se poklicno ukvarjajo s kmetovanjem. Delež državne pomoči v dohodku KG iz kmetijstva se je med letoma 2001 in 2006 povečal in je pomemben del dohodkov KG iz kmetijstva. V posameznem socio-ekonomskem tipu kmetij obstajajo značilne razlike v deležu državne pomoči v dohodku iz kmetijskih dejavnosti med letoma 2001 in 2006. Pomembna je tudi preučitev strategije KG v naslednjih petih in 20 letih. Pri tem je analizirano tudi vprašanje, zakaj KG opuščajo kmetovanje in kakšne so njihove strategije ravnanja z dejavniki proizvodnje.

Cilji prispevka so trije. Prvi je oceniti dohodke KG po socio-ekonomskih tipih KG in območjih v letih 2001 in 2006 ter s pomočjo njih oceniti strukturne spremembe v kmetijstvu. Drugi cilj je oceniti delež subvencij v dohodku iz kmetijstva. Tretji cilj je ugotoviti strategije KG v naslednjih 5 in 20 letih od časa izvedbe ankete.

2. METODOLOGIJA IN PODATKI

Omejujemo se na občini Škofja Loka in Gorenja vas-Poljane. Občina Škofja Loka je gospodarsko bolj razvito območje z relativno ugodnejšimi pogoji za kmetijstvo (del območja obsega Soriško polje), medtem ko je območje občine Gorenja vas-Poljane gospodarsko dokaj nerazvito, pogoji za kmetijsko pridelavo pa so relativno slabši (prevladuje hribovita struktura terena).

Podatki o dohodkih KG so bili pridobljeni z osebnim anketiranjem v vzorec vključenih 32 KG (VKG), kar predstavlja približno 3 % populacije. Vzorec KG iz leta 2001 je vključeval 60 KG, od tega 30 iz občine Gorenja vas-Poljane in 30 iz občine Škofja Loka. Vzorec znotraj občin je bil izbran kot proporcionalen stratificiran naključni vzorec KG v letu 2001. Stratumi so bili socio-ekonomski tipi KG po Kovačiču [13] z razliko, da ostarela KG niso bila vključena v vzorčenje. Za potrebe raziskave dohodkov KG po socioekonomskih tipih so bile v vzorec vključene čiste kmetije, mešane kmetije,

kmetije z dopolnilno dejavnostjo (dopolnilne kmetije) in kmetije v opuščanju. V aprilu 2007 je bilo ponovljeno anketiranje na istem vzorcu KG iz leta 2001, vendar je pri anketiranju sodelovalo le 34 KG. KG, ki niso želela sodelovati so kot razlog navedla, da so opustila kmetovanje ali pa so ocenila, da je anketa obsežna in od njih zahteva preveč osebne in podrobne podatke. Z namenom, da je sestava vzorca KG po socio-ekonomskih tipih čim bolj primerljiva sestavi populacije oziroma statificiranemu vzorcu iz leta 2001, smo od štirih kmetij v opuščanju v občini Škofja Loka naključno izbrali dve in ju izločili iz vzorca.

Vprašalnik iz leta 2001 je bil pripravljen za potrebe izvedbe mednarodnega raziskovalnega projekta [4]. Anketni vprašalnik uporabljen v aprilu 2007 je bil pripravljen za namen projekta [7 in 16]. V analizo vključeni podatki o dohodkih KG se nanašajo na leti 2001 in 2006, medtem ko se podatki o mnenjih KG nanašajo na april 2007.

Dohodke v vzorcu KG izračunamo kot vsoto dohodkov po dohodkovnih virih: dohodki iz kmetijstva (DK), dohodki iz samozaposlitev oziroma dopolnilnih dejavnosti (DS), dohodki iz rednih zaposlitev izven kmetije (DZ) in ostali prejemki in prihodki članov KG (OPP).

DK je razlika med prihodki iz kmetijstva in stroški (variabilnimi ter fiksnimi stroški), povezanimi s kmetijsko dejavnostjo KG. Prihodki iz kmetijstva so vsota prihodkov iz živinoreje, prihodkov iz rastlinske pridelave, prihodkov iz drugih kmetijskih virov (storitve in izposoja strojev), prihodki iz gozda ter neposredna plačila oziroma državni transferi (subvencije). Med prihodki posameznega KG od živinoreje in rastlinske pridelave so upoštevani vsi prihodki od prodaje in vrednost domače porabe. Med variabilne stroške prištevamo stroške, ki so odvisni od obsega kmetijske proizvodnje. Pri rastlinski proizvodnji so to stroški semen, mineralnih gnojil, sredstev za zaščito rastlin, goriva, električne energije, namakanja, storitev, rent in drugih izdatkov. Pri živinoreji med variabilne stroške prištevamo stroške veterinarskih storitev in o semenjevanja, stroške, povezani s porabo goriva, električne energije, vode, nabavljene krme in dodatkov, ter druge storitve. Med fiksne stroške prištevamo stroške, povezane s kmetijskimi poslopji (upoštevana amortizacijska doba 25 let), stroji in opremo (upoštevana amortizacijska doba 10 let). Za izračun vložka dela se uporablja metodologija, ki je bila v Sloveniji prvič uporabljena pri popisu kmečkih gospodarstev v letu 2000 [3]. Izhaja iz podatka o dnevni delovni obremenitvi posameznega člana KG za delo, povezano s kmetijsko dejavnostjo, znotraj katere posamezni člani KG alocirajo čas. Obseg dela članov KG izražamo s koeficientom polnovrednih delovni moči (PDM), ki ga izračunamo kot količnik števila ur dela na kmetiji v zadnjem letu

in enoletnim obsegom števila ur polno zaposlene osebe (1800 ur).

Med dohodke iz zunanjih zaposlitev prištevamo plače članov KG. Med ostale prejemke članov KG sodijo socialna pomoč, denarni prispevki svojcev in pokojnine. Med ostale prihodke pa sodijo dohodki iz vrednostnih papirjev, iz partnerstev, iger na srečo, zakupnine in zakasnela plačila, ki jih je v tistem letu prejel posamezni član KG.

Realni dohodki KG iz leta 2001 so izračunani s pomočjo harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin med letoma 2001 in 2006 [19]. Pri tem je leto 2006 uporabljeno kot bazno leto.

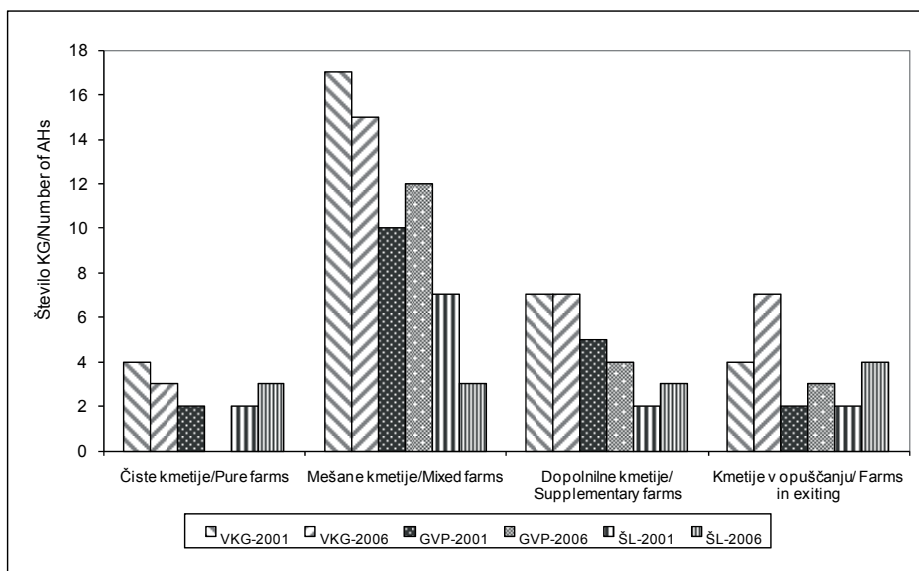
Razlike med dohodki KG med leti in med območjema (aritmetičnima sredinama za dva neodvisna vzorca) smo ugotavljali s t-testom z uporabo SPSS programa in pri stopnji tveganja 0,05 ($\alpha \leq 0,05$). Vsa mnenja in stališča KG smo merili posredno s petstopenjsko Likertovo

lestvico.

3. STRUKTURNE SPREMEMBE MED LETOMA 2001 IN 2006

Socio-ekonomski tip KG je posredni pokazatelj diverzifikacije dohodkov KG. Kaže na vire pridobivanja dohodkov članov KG oziroma kolikšen delež skupnega dohodka ustvari KG s kmetijsko dejavnostjo [13]. Udovič in sod. [20] delijo KG na čiste, mešane, dopolnilne ter ostarele kmetije. Erjavec in sod. [5] navajajo, da je ključni dejavnik sprememb v kmetijstvu dohodek iz kmetijstva v primerjavi z dohodkom izven kmetijstva.

Strukturne spremembe v kmetijstvu opazujemo s spremembo socio-ekonomskega tipa vzorca KG med letoma 2001 in 2006 in med izbranimi območjema. V obdobju 2001–2006 je socio-ekonomski tip spremenila kar četrtina KG. Za četrtino se je zmanjšalo število čistih

Opomba: VKG-2001: število kmetij po socio-ekonomskem tipu v celotnem vzorcu KG leta 2001; VKG-2006: število kmetij po socio-ekonomskem tipu v celotnem vzorcu KG leta 2006; GVP-2001: število kmetij po socio-ekonomskem tipu na območju občine Gorenja vas-Poljane leta 2001; GVP-2006: število kmetij po socio-ekonomskem tipu na območju občine Gorenja vas-Poljane leta 2006; ŠL-2001: število kmetij po socio-ekonomskem tipu na območju občine Škofja Loka leta 2001; ŠL-2006: število kmetij po socio-ekonomskem tipu na območju občine Škofja Loka leta 2006.

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov [4 in 7].

Note: VKG-2001: number of farms by socio-economic type in whole sample of agricultural households (AHs) in the year 2001; VKG-2006: number of farms by socio-economic type in whole sample of AHs in the year 2006; GVP-2001: number of farms by socio-economic type on the area of the municipality Gorenja vas-Poljane in the year 2001; GVP-2006: number of farms by socio-economic type on the area of the municipality Gorenja vas-Poljane in the year 2006; ŠL-2001: number of farms by socio-economic type on the area of the municipality Škofja Loka in the year 2001; ŠL-2006: number of farms by socio-economic type on the area of the municipality Škofja Loka in the year 2006.

Source: Own calculations from the data base [4 and 7].

Slika 1. Število KG po socio-ekonomskem tipu v letih 2001 in 2006

Figure 1. Number of Agricultural Households by Socio-Economic Type, 2001 and 2006

Tabela 1. Povprečni realni dohodki KG v letih 2001 in 2006
Table 1. Average Real Income of Agricultural Households, 2001 and 2006

Realni dohodki KG/Real Income of AHs (EUR)							
	VKG	Občina/ Municipality Škofja Loka	Občina/ Municipality Gorenja vas - Poljane	Čiste kmetije/ Pure farms	Mešane kmetije/ Mixed farms	Dopolnilne kmetije/ Supplement ary farms	Kmetije v opuščenju/ Farms in exiting
DK-2001	4979	5373	4709	9420	6025	3267	-916
DK-2006	8940	7946	9546	26624	12339	4069	-1218
DZ-2001	8130	9818	6975	0	9989	3743	16038
DZ-2006	9058	6738	10644	0	13069	4727	8674
DS-2001	4113	3447	4569	0	477	17646	0
DS-2006	1800	2154	1558	0	0	8230	0
OPP-2001	5956	5531	6248	3932	6524	4952	7325
OPP-2006	8971	9010	8944	7444	9178	8576	9576
DKG_2001	23178	24168	22501	13353	23015	29607	22446
DKG-2006	28733	25867	30693	34068	34586	25602	17033
DKG/člana KG-2001/ DKG/AHs member-2001	4858	5890	4152	4228	4686	5033	5865
DKG/člana KG-2006/ DKG/AHs member-2006	6192	6157	6216	8425	6258	5164	6120

Opomba: VKG – vzorec kmečkih gospodinjstev; DK – povprečni dohodek iz kmetijstva; DZ – povprečni dohodek iz rednih zaposlitev izven kmetije; DS – povprečni dohodek iz samozaposlitev; OPP – povprečni ostali prihodki in prejemki članov KG; DKG – povprečni (skupni) dohodek kmečkega gospodinjstva; DKG/člana KG – relativni povprečni dohodek; 2001 – podatek se nanaša na leto 2001; 2006 – podatek se nanaša na leto 2006.

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov [4 in 7].

Note: VKG – sample of agricultural households; DK – average income from agriculture; DZ – average income from regular off-farm employment; DS – average income from self-employment; OPP – average other revenues and receipts of agricultural household (AHs) members; DKG – average (total) income of AHs; DKG/AHs member – relative average income per member of AHs; 2001 – data is for the year 2001; 2006 – data is for the year 2006.

Source: Own calculations from the data base [4 and 7].

kmetij, mešanih kmetij za 6 %, medtem ko se je število kmetij v opuščanju povečalo za tri četrtine. Pri dopolnilnih kmetijah je skupno število KG ostalo nespremenjeno. Razlike v spremembah socio-ekonomskega tipa so bile med letoma 2001 in 2006 med območjema (občinama Škofja Loka in Gorenja vas-Poljane) relativno izrazite. Na območju občine Škofja Loka se je povečalo število čistih kmetij, dopolnilnih kmetij in kmetij v opuščanju, medtem ko se je število mešanih kmetij več kot prepolovilo. Vzorec KG leta 2006 ni več vseboval nobene čiste kmetije iz občine Gorenja vas-Poljane. Manjše je bilo tudi število dopolnilnih kmetij, medtem ko se je povečalo število kmetij v opuščanju in število mešanih kmetij (slika 1).

4. DIVERZIFIKACIJA DOHODKOV KMEČKIH GOSPODINJSTEV

4.1. Skupni dohodki KG

Povprečni realni dohodki vzorca KG so se med letoma 2001 in 2006 v povprečju povečali za 5.555 EUR oziroma za 24 % (tabela 1). Indeks rasti povprečnih realnih dohodkov KG je bil med leti 2001 in 2006 za skoraj 14 % večji od indeksa rasti povprečnih realnih bruto plač v Sloveniji [19].

Hipoteza 1: realni in relativni dohodki KG (realni dohodek na člana KG) v vzorcu KG, po območjih in socio-ekonomskih tipih so bili v letu 2006 višji kot v letu 2001.

Dohodek KG je odvisen od stopnje zaposlenosti delovne sile v drugih gospodarskih dejavnostih, ekonomske velikosti kmetije, podjetnosti in splošne gospodarske razvitosti območja [9]. Na odločitve posameznikov KG o alokaciji dela in na iskanje dela v nekmetijskih zaposlitvah vplivajo karakteristike kmetije (tip, velikost in lokacija), ponudba na nekmetijskem trgu dela ter individualne (starost, izobrazba in izkušnje) in družinske lastnosti (velikost družine) [1, 6 in 17]. Gospodarska rast

v Sloveniji in tudi na škofjeloškem območju v obdobju 2001–2006 je bila pozitivna, brezposelnost prebivalstva pa se je zmanjšala [12]. Po pristopu Slovenije k EU se je povečala državna pomoč kmetijstvu, kar je povzročilo tudi relativno hitro rast dohodkov iz kmetijstva [15].

Empirična analiza testiranja hipoteze 1

Razlike med aritmetičnima sredinama dveh vzorcev analiziramo s pomočjo t-testa. V skladu s hipotezo 1 postavimo ničelno domnevo (H_0) in alternativno domnevo (H_1) za dohodke KG, in sicer posebej za vzorec KG, čiste kmetije, mešane kmetije, dopolnilne kmetije, kmetije v opuščanju in KG po občinah:

$$H_0: \overline{Y}_{2001} \geq \overline{Y}_{2006} \text{ in}$$

$$H_1: \overline{Y}_{2001} < \overline{Y}_{2006},$$

kjer oznaki pomenita:

$\overline{Y}_{2001}$ – aritmetična sredina dohodkov KG v letu 2001 in

$\overline{Y}_{2006}$ – aritmetična sredina dohodkov KG v letu 2006.

Ugotovitve testiranja hipoteze 1

Povprečni realni dohodki vzorca KG so med letoma 2001 in 2006 porasli za približno 24 %, vendar razlika med letom 2006 in 2001 ni bila značilna (tabela 2). Kljub več kot 2,5-kratni razliki v povprečjih realnih dohodkov čistih kmetij med letoma 2006 in 2001, ni mogoče dokazati, da so bili dohodki čistih kmetij v letu 2006 značilno višji in sicer predvsem zaradi majhnega števila čistih kmetij v vzorcu in razlik med dohodki čistih kmetij. Realni dohodki mešanih kmetij so se v obdobju 2001-2006 povečali značilno. V letu 2006 so bili v povprečju višji za 1,5-krat. Povprečni realni dohodki dopolnilnih kmetij

Tabela 2. Spremembe realnih dohodkov KG v obdobju 2001–2006
Table 2. Changes in Real Incomes of Agricultural Households, 2001-2006

		Dohodki/Incomes					Relativni dohodki/Relative Incomes				
		N	Aritmetična sredina/The arithmetic mean (EUR)	Standardni odklon/Standard deviation (EUR)	t- statistika/ t- statistics	Stopnja tveganja/ At risk	Aritmetična sredina/The arithmetic mean (EUR/člana KG/EUR/member AHS)	Standardni odklon/Standard deviation (EUR/člana KG/EUR/member AHS)	t- statistika/ t- statistics	Stopnja tveganja/ At risk	
VKG	DKG-2001(A)	32	23178	10602,09	/	/	4858	2616,00	/	/	
	DKG-2006 (B)	32	28733	17952,38	/	/	6192	4089,00	/	/	
	A-B	/	-5554	22597,11	-1,390	0,087	-1334	5185,00	-1,455	0,078	
Občina/ Municipality Gorenja vas - Poljane	DKG-2001(A)	19	22501	11419,8	/	/	4152	1592,84	/	/	
	DKG-2006 (B)	19	30693	19317,43	/	/	6215	4820,71	/	/	
	A-B	19	-8192	17729,78	-2,014	0,030	-2063	4493,13	-2,001	0,031	
Občina/ Municipality Škofja Loka	DKG-2001(A)	13	24168	9642,32	/	/	5890	3453,37	/	/	
	DKG-2006 (B)	13	25867	16057,72	/	/	6157	2886,96	/	/	
	A-B	/	-1699	19633,48	-0,312	0,380	-267	4246,92	-0,227	0,412	
Čiste kmetije/ Pure farms	DKG-2001(A)	4	13353	7210,91	/	/	4280	1665,93	/	/	
	DKG-2006 (B)	3	34068	27699,60	/	/	8925	4197,41	/	/	
	A-B	/	-20715	/	1,264	0,162	-4145	/	-1,839	0,063	
Mešane kmetije/ Mixed farms	DKG-2001(A)	17	23015	9848,48	/	/	4686	2886,73	/	/	
	DKG-2006 (B)	15	34568	18494,48	/	/	6258	5390,76	/	/	
	A-B	/	-11571	/	-2,247	0,016	-1572	/	-1,046	0,152	
Dopolnilne kmetije/ Supplementary farms	DKG-2001(A)	7	29607	12264,97	/	/	5033	2240,70	/	/	
	DKG-2006 (B)	7	25602	10227,89	/	/	5164	1690,74	/	/	
	A-B	/	4005	/	0,664	0,260	-131	/	-0,124	0,452	
Kmetije v opuščanju/ Farms in exiting	DKG-2001(A)	4	22446	8083,00	/	/	5865	3375,81	/	/	
	DKG-2006 (B)	7	17033	15350,73	/	/	6120	2471,88	/	/	
	A-B	/	5413	/	0,646	0,268	-256	/	-0,145	0,444	

Opomba: VKG – vzorec kmečkih gospodinjstev; N – število KG v vzorcu; DKG-2001 – povprečni realni dohodek KG v letu 2001; DKG-2006 – povprečni realni dohodek KG v letu 2006.

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov [4 in 7].

Note: VKG – sample of agricultural households; N – number of agricultural households (AHS) in the sample; DKG-2001 – average real income of AHS in the year 2001; DKG-2006 – average real income of AHS in the year 2006.

Source: Own calculations from the data base [4 and 7].

so bili v letu 2006 nižji za slabih 14 %. Njihova razlika ni bila značilna. Število kmetij v opuščanju se je pri vzorcu KG v obdobju 2001-2006 povečalo iz štirih na sedem KG. Skoraj polovica od njih je opustila kmetijsko pridelavo. Povprečni dohodki kmetij v opuščanju so bili v letu 2006 manjši za nekaj manj kot 25 %. Njihova razlika ni bila značilna.

Povprečni realni dohodki KG so se po občinah povečali različno. V občini Škofja Loka so se povečali za 7 %, medtem ko je bila rast na območju občine Gorenja vas-Poljane kar 36 %. Dohodki KG na območju občine Gorenja vas-Poljane so bili v letu 2006 značilno višji od tistih iz leta 2001. Za KG iz občine Škofja Loka tovrstnega sklepa ni mogoče sprejeti.

Relativni dohodki so bili v letu 2006 v povprečju pri vzorcu KG za 40 % višji. Značilno višji so bili le pri KG iz občine Gorenja vas-Poljane.

Povprečni delež prihodkov in ostalih prejemkov članov kmečkih gospodinjstev se je med leti 2001 in 2006 povečal tako pri vzorcu KG, po občinah, kot tudi pri mešanih in dopolnilnih kmetijah, pri čistih in mešanih kmetijah pa se je zmanjšal. V letu 2006 se je značilno povečal le delež realnih drugih prihodkov in prejemkov članov vzorca KG. Povprečni delež dohodkov KG iz samozaposlitev in rednih zaposlitev izven kmetijstva se je zmanjšal. Ugotovitve potrjujejo tudi drugi avtorji [1] in [9], ki pravijo, da višje državne podpore in transferi ne pospešujejo diverzifikacije dohodkov KG z nekmetijskimi zaposlitvami.

4.2. Dohodki KG iz kmetijstva

Hipoteza 2: realni dohodek iz kmetijstva se je med letoma 2001 in 2006 povečal pri KG, ki se poklicno ukvarjajo s kmetovanjem.

Po pristopu Slovenije k EU se je povečala državna pomoč kmetijstvu, kar je povzročilo tudi relativno hitro rast dohodkov iz kmetijstva [15]. Dohodki iz kmetijstva rastejo z velikostjo kmetije, specializacijo in intenziviranjem pridelave [1 in 3]. Pričakujemo lahko, da so se dohodki KG iz kmetijstva med letoma 2001 in 2006 povečali pri čistih in mešanih kmetijah. S kmetijstvom se poklicno ukvarjajo čiste in mešane kmetije [20].

Empirična analiza testiranja hipoteze 2

Razlike med aritmetičnima sredinama dveh vzorcev analiziramo s pomočjo t-testa. V skladu s hipotezo 2 postavimo ničelno domnevo (H_0) in alternativno domnevo (H_1) za dohodke KG iz kmetijstva, in sicer posebej za čiste kmetije in za mešane kmetije:

$$H_0: \overline{Y_{KG-2001}} \geq \overline{Y_{KG-2006}} \text{ in}$$

$$H_1: \overline{Y_{KG-2001}} < \overline{Y_{KG-2006}},$$

kjer oznaki pomenita:

$\overline{Y_{KG-2001}}$ – aritmetična sredina dohodkov KG iz kmetijstva letu 2001 in

$\overline{Y_{KG-2006}}$ – aritmetična sredina dohodkov KG iz kmetijstva KG v letu 2006.

Ugotovitve testiranja hipoteze 2

Realni dohodki KG iz kmetijstva so se v obdobju 2001-2006 značilno povečali le pri KG iz občine Gorenja vas-Poljane (tabela 3). Povprečni dohodki čistih kmetij iz kmetijstva so bili v letu 2006 večji kar za 2,8-krat, vendar razlika ni bila statistično značilna. Navedeno pojasnujemo z majhnim številom čistih kmetij v vzorcu ter relativno velikimi razlikami v višini dohodkov med čistimi kmetijami.

V obdobju 2001-2006 se je povprečni realni dohodek vzorca KG iz kmetijstva v povprečju povečal za skoraj 1,8-krat, medtem ko je bila rast realnega dohodka faktorjev v Sloveniji 28 % [15].

Za vzorec KG, brez kmetij v opuščanju, je med letoma 2001 in 2006 opaziti, da so dohodki v kmetijstvu rasli bistveno hitreje kot je rasla produktivnost dela. Navedeno je značilno za kmetijstvo v Sloveniji po pristopu Slovenije k EU in kaže na ugodne ekonomske razmere za kmetijstvo, na razmeroma šibak ekonomski pritisk na rast produktivnosti [15]. Hitro rast dohodkov vzorca KG iz kmetijstva lahko pripišemo predvsem višjim subvencijam in večjemu obsegu dela KG v kmetijski dejavnosti.

Po socio-ekonomskem tipu so se povprečni realni dohodki KG iz kmetijstva pri čistih kmetijah povečali za nekaj več kot 2,8-krat in pri mešanih kmetijah za 2-krat, medtem ko je bila rast povprečnih realnih dohodkov dopolnilnih kmetij 25 %. V občini Gorenja vas-Poljane so se realni dohodki iz kmetijstva povečali za 2-krat, v občini Škofja Loka pa le za polovico. Kmetije v opuščanju so v povprečju povečale izgubo za eno tretjino.

Hipoteza 3: delež državne pomoči v dohodku KG iz kmetijstva se je med letoma 2001 in 2006 povečal in je pomemben del dohodkov KG iz kmetijstva. Pri posameznem socio-ekonomskem tipu kmetij obstajajo značilne razlike v deležu državne pomoči v dohodku iz kmetijskih dejavnosti med letoma 2001 in 2006.

Po pristopu Slovenije k EU se je povečala državna pomoč kmetijstvu, kar je povzročilo tudi relativno hitro rast dohodkov iz kmetijstva [15].

Empirična analiza testiranja hipoteze 3

Tabela 3. Realni dohodek KG iz kmetijstva in delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva v letu 2001 in 2006
 Table 3. Real Incomes of Agricultural Households from Agriculture and the Share of Subsidies in Incomes of Agricultural Households from Agriculture, 2001 and 2006

	Realni dohodek iz kmetijstva/Real Incomes from Agriculture				Delež subvencij v dohodku iz kmetijstva/Share of Subsidies in Incomes of Agriculture			
	Aritmetična sredina/The arithmetic mean (EUR)	Standardni odklon/Standard deviation (EUR)	t- statistika/t-statistics	Stopnja tveganja/At risk	Aritmetična sredina/The arithmetic mean (%)	Standardni odklon/Standard deviation (%)	t- statistika/t-statistics	Stopnja tveganja/At risk
VKG-2001	4979	8507,74	-1,233	0,111	14	58,01	-2,413	0,010
VKG-2006	8904	15874,04			67	110,11		
ŠL-2001	5373	9278,91	-0,463	0,313	13	30,94	-1,678	0,060
ŠL-2006	7964	15940,09			55	78,92		
GVP-2001	4709	8189,58	-1,847	0,041	15	71,82	-1,973	0,032
GVP-2006	9546	16233,01			76	128,61		
Čiste kmetije/Pure farms -2001	9420	6792,71	-1,052	0,198	20	21,11	-0,454	0,335
Čiste kmetije/Pure farms -2006	26624	27699,32			28	29,39		
Mešane kmetije/Mixed farms-2001	6025	8916,03	-1,287	0,212	27	39,48	-2,492	0,009
Mešane kmetije/Mixed farms-2006	12339	17057,02			78	73,92		
Dopolnilne kmetije/Supplementary farms-2001	3266	9687	-0,190	0,426	-7	104,24	-1,836	0,455
Dopolnilne kmetije/Supplementary farms-2006	4069	5539			141	185,17		
Kmetije v opuščanju/Farms in exiting-2001	-916	2110,23	0,250	0,404	-9	40,54	0,240	0,408
Kmetije v opuščanju/Farms in exiting 2006	-1218	1827,72			-13	20,86		

Opomba: VKG – vzorec kmečkih gospodinjstev; ŠL – KG iz občine Škofja Loka; GVP – KG iz občine Gorenja vas-Poljane; 2001 – podatek se nanaša na leto 2001; 2006 – podatek se nanaša na leto 2006.

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov [4 in 7].

Note: VKG – sample of agricultural households (AHs); ŠL – AHs from the municipality Škofja Loka; GVP – AHs from the municipality Gorenja vas-Poljane; 2001 – data is for the year 2001; 2006 – data is for the year 2006.

Source: Own calculations from the data base [4 and 7].

Razlike med aritmetičnima sredinama dveh vzorcev analiziramo s pomočjo t-testa. V skladu s hipotezo 3 postavimo ničelno domnevo (H_0) in alternativno domnevo (H_1) za delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva, in sicer posebej za vzorec KG, čiste kmetije, mešane kmetije, dopolnilne kmetije, kmetije v opuščanju in KG po občinah:

$$H_0: \frac{w_{sub-2001}}{w_{sub-2006}} \geq 1 \text{ in}$$

$$H_1: \frac{w_{sub-2001}}{w_{sub-2006}} < 1,$$

kjer oznaki pomenita:

$w_{sub-2001}$ – delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva v letu 2001 in

$w_{sub-2006}$ – delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva v letu 2006.

Ugotovitve testiranja hipoteze 3

Deleži subvencij v dohodku iz kmetijstva so se značilno povečali pri vzorcu KG, KG iz občine Gorenja vas-Poljane in pri mešanih kmetijah. Za čiste in dopolnilne kmetije, območje z lažjimi pogoji za kmetijsko pridelavo (občina Škofja Loka) in kmetije v opuščanju povečanje ni bilo značilno (tabela 3).

Subvencije so v obdobju 2001–2006 postale relativno zelo pomemben vir dohodkov iz kmetijstva mešanih in dopolnilnih kmetij ter KG z območja s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo. Delež prihodkov iz subvencij v dohodku iz kmetijstva se je pri vzorcu KG povečal za skoraj 4,7-krat, in sicer najbolj pri dopolnilnih in mešanih kmetijah ter KG na območju občine Gorenja vas-Poljane.

4.3. Dohodki KG iz dopolnilnih dejavnosti

Povprečni realni dohodki KG iz samozaposlitev so se med letoma 2001 in 2006 prepolovili, saj se je delež realnega dohodka iz samozaposlitev v skupnem dohodku KG med letoma 2001 in 2006 znižal iz 58,9 % na 33,4 %.

Tabela 4. Diverzifikacija dohodkov dopolnilnih kmetij v letih 2001 in 2006
Table 4. Income Diversification at the Supplementary Farms, 2001 and 2006

	Leto/Year	N	Aritmetična sredina/ The arithmetic mean (EUR)	Standardni odklon/ Standard deviation (EUR)	Razlika/ Difference	t- statistika/ t-statistics
Realni dohodki iz samozaposlitev/ Real income from self-employment (EUR)	2001	7	17646,1	13001,47	9415,8	t = 1,848
	2006	7	8230,3	3561,74		$\alpha = 0,054$
Produktivnost dela/Labour productivity (EUR/h)	2001	7	10	6,87	5,74	t = 1,941
	2006	7	4,29	3,744		$\alpha = 0,038$
Delež dohodka iz samozaposlitev/ The share of income from self-employment	2001	7	58,9%	38,1%	25,5%	t = 1,668
	2006	7	33,4%	13,4%		$\alpha = 0,069$

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov [4 in 7].

Source: Own calculations from the data base [4 and 7].

Povprečna realna produktivnost dela dopolnilnih kmetij je bila v letu 2006 za dobrih 57 % nižja od produktivnosti dela dopolnilnih kmetij v letu 2001 (tabela 4). Realno produktivnost dela dopolnilnih kmetij izračunamo kot kvocient realnih dohodkov KG iz dopolnilnih dejavnosti in časa, ki ga je KG namenilo diverzifikaciji dohodkov z dopolnilno dejavnostjo. Kot omejitev raziskave je potrebno navesti relativno majhno število opazovanj.

Realni dohodki iz samozaposlitev in produktivnost dela pri samozaposlitvah dopolnilnih kmetij so bili v letu 2006 značilno nižji od tistih iz leta 2001. Spremembe med leti 2001 in 2006 pripisujemo relativno slabo razvitemu trženju proizvodov dopolnilnih kmetij in nezadostnim lastnim virom za predelavo kmetijskih izdelkov po visokih merilih kakovosti.

4.4. Dohodki iz rednih zaposlitev izven kmetije

Diverzifikacija dohodkov z rednimi zaposlitvami izven kmetijstva je prisotna pri 70 % KG. KG so v letu 2001 v povprečju pridobila 6.567 EUR dohodkov na KG z rednimi zaposlitvami izven kmetijstva, medtem ko je bil tovrstni povprečni dohodek v letu 2006 realno višji za 11 %, kar je za 5 % več od realne rasti plač na Škofjeloškem [19]. Povprečni delež dohodka KG iz zunanjih zaposlitev v skupnem dohodku se je v obdobju 2001–2006 pri vzorcu KG znižal z 38 % na 32 %. Produktivnost dela vzorca KG, merjena s povprečnim dohodkom iz zunanjih zaposlitev na enoto dela, se je v obdobju 2001–2006 pri vzorcu KG povečala za 13 %. Pri vzorcu KG ni dokazanih značilnih razlik realnih dohodkov KG iz rednih zaposlitev izven kmetije med letoma 2001 in 2006.

5. CILJI IN STRATEGIJE KMEČKIH GOSPODINJSTEV

Za vzorec KG so najpomembnejši cilji pri kmetovanju ohranjanje družinske tradicije, ohranjanje kmetije za naslednjo generacijo in življenje na podeželju. Čim višji dohodek in učinkovita uporaba proizvodnih dejavnikov sta manj pomembna cilja KG.

KG nimajo razvitih strategij za dolgoročno obdobje. Kratkoročno (2008–2012) ocenjujejo ekonomske možnosti kmetije neenotno: 16 % KG meni, da njihova kmetija v tem obdobju ne bo konkurenčna, 10 % KG meni, da bodo imeli težave s prilagajanjem, 66 % KG ne pozna ekonomskih možnosti kmetije v navedenem obdobju in le 9 % KG ocenjuje, da imajo relativno dobre možnosti za prilagoditev. Razloge za to zaznajo predvsem v majhnosti kmetije, omejenih možnostih za povečevanje obsega pridelave z najemom zemlje, težavnosti terena za kmetijsko obdelavo in v nezainteresiranosti potomcev za kmetovanje.

Vsa KG vključujejo diverzifikacijo dohodkov z dodatno nekmetijsko zaposlenostjo kot pomembno strategijo prilagajanja na kratki rok. Pri tem velja, da bo kar 72 % KG prenehalo s kmetovanjem, če bodo dohodki iz nekmetijskih zaposlitev zadoščali za preživetje, od tega 11 % meni, da se to lahko zgodi že v obstoječi generaciji gospodarjev, ostali pa, da v naslednji generaciji.

Pri vzorcu KG ni bistvenih razlik v deležu KG, ki sledi spremembam s strategijo prilagajanja (vključuje sledenje spremembam in sprotno prilagajanje) in strategijo odzivanja (KG se odzovejo na spremembe z zakasnitvijo oziroma ko so že vidni učinki sprememb) (slika 2).

KG ocenjujejo, da so za investiranje v kmetijsko

dejavnost pomembne predvsem dobre možnosti za najem zemlje, dostop do neposrednih plačil (subvencij), porast cen kmetijskih pridelkov, politika urejanja zemljišč in zagotovljena prodaja kmetijskih pridelkov (slika 3).

Na opuščanje kmetijske pridelave vplivajo tudi zunanji dejavniki. Za vzorec KG je najpomembnejši dejavnik za odločitev za opustitev kmetijske dejavnosti boljša možnost za delo izven kmetije. KG v vzorcu opuščajo kmetijsko pridelavo postopoma. Dohodki iz kmetijstva so jim nezadosten vir dohodka. Prednost dajejo zaposlitvam izven kmetije. V povprečju so KG, ki imajo kmetije v opuščanju, manj številčna od drugih tipov KG, saj v povprečju kmetije v opuščanju štejejo tri člane na KG. V lasti imajo pod 5 ha KZU. Dohodek iz kmetije ne omogoča preživetja niti enemu članu KG oziroma lažje zadostijo dohodkovnim potrebam z zaposlitvami izven kmetijstva. Člani KG iz kmetij v opuščanju imajo v povprečju višjo raven izobrazbe od KG iz ostalih socioekonomskih tipov. Boljše možnosti za delo izven kmetije so najpomembnejši dejavnik pri odločanju o prenehanju kmetovanja. Do popolne opustitve kmetovanja pogosto pride pri menjavi gospodarjev ali zaradi bolezni oziroma starosti ali zaradi odselitve potomcev oziroma zaradi nezainteresiranosti

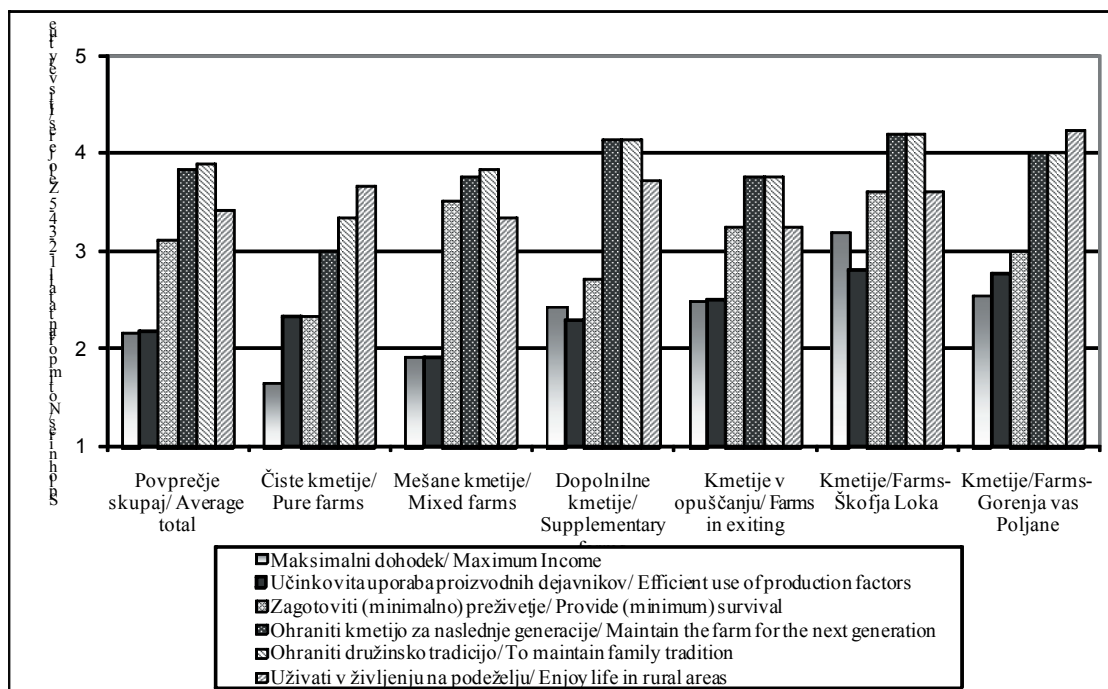
potomcev za kmetovanje. Pri opuščanju kmetijske obdelave je pogosta oddaja kmetijske zemlje v najem in prodaja strojev, medtem ko oddaja poslopij v najem ali njihova prodaja ni pogosta. Kmetije v opuščanju največ pomena pripisujejo nekmetijskim zaposlitvam.

6. SKLEP IN IMPLIKACIJE

Dohodki KG iz kmetijskih dejavnosti tudi po pristopu Slovenije k EU večini KG ne zadoščajo za preživetje, zato so KG prisiljena diverzificirati dohodke z nekmetijskimi zaposlitvami. Socio-ekonomski tip KG se je v obdobju 2001–2006 spremenil pri četrtini KG. Zmanjšuje se delež kmetij, ki se poklicno ukvarjajo s kmetovanjem, povečuje pa delež kmetij, ki opuščajo kmetijsko proizvodnjo.

Dohodki mešanih kmetij so se v obdobju 2001–2006 značilno povečali, medtem ko značilno povečanje realnih dohodkov čistih kmetij, dopolnilnih kmetij in kmetij v opuščanju ni dokazano. Dohodki KG so se na območju s težjimi pogoji za kmetijstvo značilno povečali. Povišanje dohodkov KG iz območja z ugodnejšimi pogoji za kmetijsko pridelavo ni značilno.

Delež državnih pomoči (subvencij) v dohodku iz

Opomba: 1 – sploh ni res, 2 – ni res, 3 – nevtrarno, 4 – je res, 5 – zelo je res.

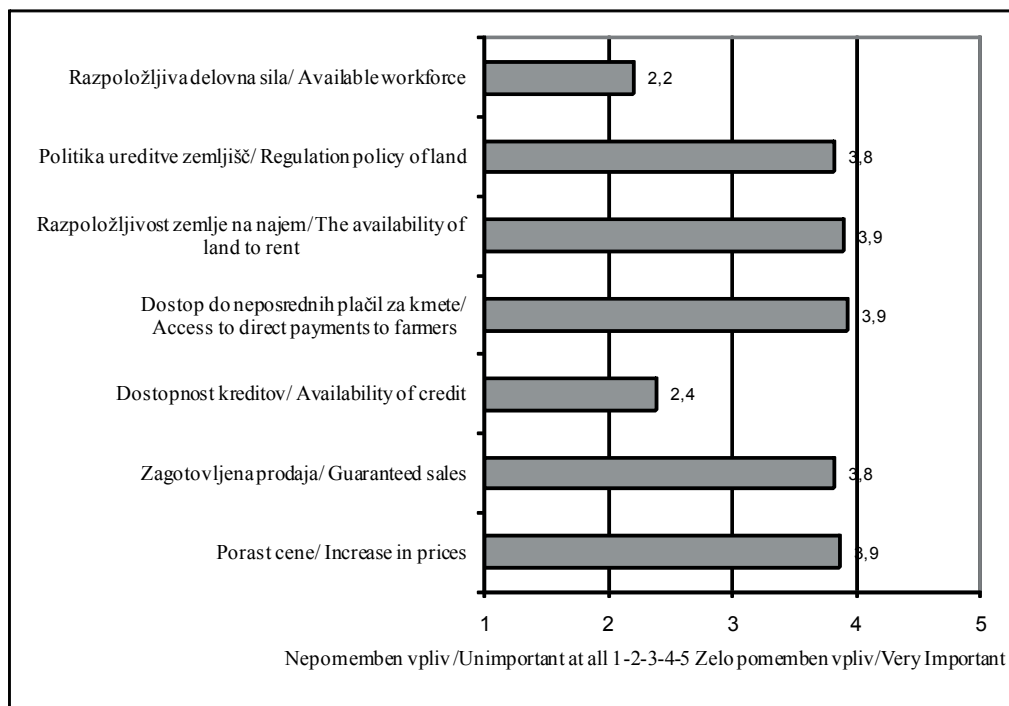
Vir: lastni izračuni iz baze podatkov [7].

Note: 1 – not important at all, 2 – not true, 3 – neutral, 4 – it is true, 5 – it is very true.

Source: Own calculations from the data base [7].

Slika 2. Cilji KG pri kmetovanju, april 2007

Figure 2. Objectives of Agricultural Households in Farming, April 2007

Opomba: VKG – vzorec kmečkih gospodinjstev; 1 – povsem nepomembno, 2 – nepomembno, 3 – niti pomembno niti nepomembno, 4 – pomembno, 5 – zelo pomembno.

Vir: lastni izračuni iz baze podatkov [7].

Note: VKG – sample of agricultural households; 1 – unimportant at all, 2 – not important, 3 – not important, not unimportant, 4 – important, 5 – very important.

Source: Own calculations from the data base [7].

Slika 3. Pomembnost dejavnikov za investiranje v kmetovanje, april 2007
Figure 3. The Importance of Factors for Investments into Agriculture, April 2007

kmetijstva se povečuje in je pomemben del dohodkov KG iz kmetijstva na območjih s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo. Delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva se je v obdobju 2001–2006 značilno povečal pri vzorcu KG, KG na območju s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo in pri mešanih kmetijah, medtem ko povečanje pri KG na območju z boljšimi pogoji za kmetijsko pridelavo, pri čistih in dopolnilnih kmetijah ter kmetijah v opuščanju ni značilno.

Cilji KG so usmerjeni k ohranitvi kmetije za naslednjo generacijo in ohranjanju družinske tradicije ter življenju na podeželju. Predvsem zaradi majhnosti kmetij in nepoznavanja prihodnosti KG sproti prilagajajo strategije gospodarjenja spremembam. Opustitev kmetovanja je najbolj verjetna pri menjavi gospodarja, predvsem če dohodki nekmetijskih zaposlitev zadoščajo za preživetje KG. KG nimajo izdelanih dolgoročnih strategij.

KG opuščajo kmetovanje predvsem zaradi majhnosti kmetij in nezadostnosti dohodkov iz kmetijstva ter se pri tem pogosto odločijo za oddajo kmetijske zemlje v najem

in za prodajo strojev. Najpomembnejši dejavnik pri odločanju o prenehanju kmetovanja so boljše možnosti za delo izven kmetije, pri čemer KG ohranijo poslopja in se redko odločijo za oddajo poslopij.

Ne nazadnje velja omeniti še omejitve raziskave in možnosti za nadaljnje raziskovanje. Kot omejitev raziskave je, da je bila izvedena na relativno majhnem vzorcu, ki je vključeval nekoliko manjši delež čistih kmetij, kot je bila sestava populacije KG na Škofjeloškem v letu 2001. Prenašanje rezultatov raziskave v druga okolja je omejeno na območja v Sloveniji s primerljivimi naravnimi danostmi za kmetijsko pridelavo in razvitostjo gospodarstva. Možnost za nadaljnje raziskovanje vidimo v ponovitvi raziskave na stratificiranem vzorcu (60 KG) v letu 2011, kar je dve leti pred zaključkom proračunskega obdobja EU 2007–2013.

LITERATURA

[1] Ashok, Mishra K., Hisham S. El-Osta, Mitchell J. Morehart, James D. Johnson in Jeffrey W. Hopkins.

2002. Income, wealth, and the economic well-being of farm households. Washington DC: USDA, Economic Research Service.

[2] Cunder, Tomaž. 2007. The Role of Rural Development Policy in Environmental and Land Management in Slovenia. *Journal of Central European Agriculture*, 8(2): 237-242.

[3] Dernulc, Simona, Ursula Iljaš, Barbara Kutin, Irena Orešenik, Tomaž Cunder, Mojca Golež in Luka Juvančič. 2002. *Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000*. Ljubljana: SURS.

[4] EC – European Commission. 2002. EC-PHARE Project No. P98-1090-R, EU Accession in the Balkans, Policy Options for Diversification in The Rural Economy, Final Report.

[5] Erjavec, Emil, Stane Kavčič, Luka Juvančič in Aleš Kuhar. 1998/1999. *Uvod v agrarno ekonomiko in politiko*. Domžale: Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko.

[6] Fernandez-Cornejo, Jorge, Mishra Ashok, Richard Nehring, Chad Hendricks, Malaya Southern in Alexandra Gregory. 2007. *Off-farm income, technology adoption, and farm economic performance*. Washington, DC: USDA, Economic Research Service.

[7] GTZ – Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit. 2007. GTZ Project 2002.3514.3-003.00, Croatia's EU Accession, Socio-Economic Assessment of farm Households and Policy Recommendations, Final Report.

[8] Happe, Kathrin. 2004. *Agricultural policies and farm structures: agent-based modelling and application to EU-policy reform*. Halle: Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa (IAMO).

[9] Hill, Berkley. 2000. *Farm incomes, wealth and agricultural policy*. Aldershot: Ashgate.

[10] IAMO. 2004. *The future of rural areas in the CEE new member states*. Halle: Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa (IAMO).

[11] Juvančič, Luka. 2007. *EU Rural Development Policy in the New Programming Period: Challenges Ahead and Implications for Acceding Countries*. *Journal of Central European Agriculture*, 8(1): 47-56.

[12] Knific, Kristina. 2008. *Prestrukturiranje kmetijstva po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo: Primer*

kmečkih gospodarstev na Škofjeloškem. Magistrsko delo. Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.

[13] Kovačič, Matija. 1996. *Socio-ekonomska in velikostna struktura kmetij v Sloveniji v obdobju 1981–1991*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo.

[14] Kožar, Maja, Stane Kavčič, Emil Erjavec. 2006. *Post-Accession Income Situation of Agricultural Households in Slovenia under Different Direct Payments Policy Options*. *Journal of Central European Agriculture*, 7(3): 409-412.

[15] MKGP in KIS – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Kmetijski inštitut Slovenije. 2007. *Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2006*. http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word_-_ZP_2005-jan2007.pdf (4. 2. 2008).

[16] Möllers, Judith, Peter Zier, Klaus Froberg, Gertrud Buchenrieder, Štefan Bojnec. 2009. *Croatia's EU Accession: Socio-Economic Assessment of Farm Households and Policy Recommendations (Studies on the Agricultural and Food Sector in Central and Eastern Europe, Vol. 48)*. Halle (Saale): Leibniz-Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa: IAMO.

[17] Moreddu, Catherine. 2004. *Information needs for policy evaluation: the example of income objectives of agricultural policies in OECD countries*. <http://www.nass.usda.gov/mexsai/Papers/oecd.pdf> (16. 8. 2007).

[18] RS – Republika Slovenija. 2007a. *Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007–2013*. http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/1PROGRAM_RAZVOJA_PODE.pdf (30. 7. 2007).

[19] SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *Statistični letopis 2007*. http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=31&leto=2007&jezik=si (17. 1. 2008).

[20] Udovič, Andrej, Matija Kovačič, Franci Kramarič. 2006. *Socio-ekonomski tipi kmetij po podatkih popisa kmetijskih gospodarstev v letu 2000. Slovenija v EU – izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje*, ur. Stane Kavčič, 71–79. Ljubljana: Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije.